

IJsland: Verschillen tussen minderheden

Maatschappijwetenschappen, B5V.MAW2 2021-2022

Door: Merijn Vervoorn & Ines van Tienen

Onder het regime van: Bart van Welzenis (*WEB*)

Woord aantal: 2778 woorden

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Politieke Structuur	4
Maatschappelijke Problemen	5
Racisme	5
Seksisme	7
Samenhang	9
Conclusie	10
Bibliografie	11

Inleiding

Zoals een wijze man ooit schreef: “Elk verhaal kent zijn bijfiguren” (Van Welzenis, 2017). Ook in het echte leven zitten verschillende bijfiguren. Deze bijfiguren kun je ook omschrijven als minderheden. Precies over dit onderwerp gaan we het hebben: Minderheden binnen de samenleving.

In veel samenlevingen worden vrouwen lager op de maatschappelijke ladder gezet dan mannen. Er is voor deze vrouwen niet genoeg sociale mobiliteit om hoger op deze ladder te komen dan een man met dezelfde status. Zodra je merkt dat deze sociale mobiliteit voor de vrouwen makkelijker wordt, zou je kunnen denken dat deze mogelijkheid ook geldt voor andere minderheden. Maar niets is minder waar, in IJsland worden etnische minderheden nog steeds achtergesteld.

In de meeste gevallen hebben verschillende groepen van minderheden (Etnisch, Gender, seksualiteit, etc.) het allemaal zwaar. Maar, in IJsland ligt dit toch anders. Hoe komt het dat er zulke grote verschillen zijn tussen de minderheden? Zou dit kunnen verklaren waarom ze in IJsland de langst lopende democratische traditie hebben?

Het is duidelijk dat mannen en vrouwen in IJsland gelijke rechten hebben, IJsland is een van de meest gender gelijke landen ter wereld (Gíslason & Símonardóttir, 2018). In IJsland hadden ze na de afgelopen verkiezingen zelfs bijna een meerderheid aan vrouwen in de Althingi (Het Parlement van IJsland). Maar etnische minderheden worden daarentegen door de maatschappij nog steeds niet geaccepteerd. Hierdoor zijn ze zwaar ondervertegenwoordigd binnen de IJslandse politiek.

Waarom worden (witte) vrouwen in IJsland beter behandeld dan etnische minderheden in IJsland, terwijl ze allebei technisch gezien tellen als minderheden? Bij deze vraag gaan we ons concentreren op twee soorten minderheden, namelijk: Etnische minderheden en (witte) vrouwen als minderheden.

Daarbij kan de volgende onderzoeksvraag worden geformuleerd:

‘Hoe komt het dat (witte) vrouwen als minderheden beter worden behandeld dan etnische minderheden?’

Politieke Structuur

IJsland is een constitutionele republiek met een meerpartijensysteem. Zoals in de inleiding is verteld heeft IJsland de langst lopende democratische traditie. Ook zijn ze sinds het jaar 2000 een van de democratische landen ter wereld (Johnson, 2018). Elke 4 jaar zijn er verkiezingen voor de 63 zetels in de Althingi, het Parlement. Na de verkiezingen krijgt de leider van de grootste partij de mogelijkheid om een kabinet te vormen. De ministers zitten in de Althingi, maar mogen niet allemaal stemmen in dit parlement. Alleen de leden die zijn verkozen hebben dit recht. De uitvoerende macht ligt bij de IJslandse overheid, de wetgevende macht bij het parlement en de president en de rechterlijke macht ligt bij de Supreme Court. De rechterlijke macht staat los van de wettelijke en uitvoerende macht (*How is iceland governed?*, z.d.).

IJsland heeft een partijenmodel. De grootste hiervan is de liberale conservatieve partij Sjálfstæðisflokkurinn. Daarna komen de progressieven, Framsóknarflokkurinn. Ook de linkse groenen zijn onder de naam Vinstri græn te vinden in de Althingi. Van de acht partijen die nu in de Althingi zitten zijn er twee die feminisme als ideologie aankaarten. Ook zit er een partij bij die sterk voor mensen met een handicap uitkomt (Fontaine, 2021).

Bij de verkiezingen van 2017 zijn acht partijen verkozen. Met maar 63 zetels is dit dus een rare uitslag. Dit record is niet alleen raar, maar ook abnormaal. Het IJslandse politieke systeem werd namelijk sinds het begin van het partijensysteem, in het begin van de 20ste eeuw, vaak 'fjórflokkurinn', oftewel vier partijen genoemd. Dit kwam doordat er eigenlijk maar vier partijen waren die de overhand hadden. Dit is zo gebleven tot de economische crisis in 2008, hierna zijn er namelijk zes nieuwe partijen bij gekomen waarvan er vier zijn gekozen in de afgelopen verkiezingen (Önnudóttir et al., 2021). Dit laat dus zien dat het politieke systeem van IJsland na de economische crisis een stuk is veranderd.

Dit systeem komt op vele punten overeen met ons Nederlandse systeem. Het politieke systeem lijkt dus geen reden te zijn tot het hoge aantal vrouwen in de politiek en de lage vertegenwoordiging van getinte mensen. Wij hebben immers een lager aantal vrouwen en een (iets) hoger aantal mensen van kleur in onze kamer zitten.

Maatschappelijke Problemen

Racisme

'Blamenn' worden ze genoemd, letterlijk vertaald betekent dit blauwe mensen. Vroeger bestond zwart niet zoals dit nu bestaat. Dus toen de IJslanders voor het eerst mensen met een donkere huidskleur zagen, was het een logische stap om ze blauw te noemen. (The Icelandic Review, 2021). Ook al zijn er relatief weinig getinte mensen, komt racisme veel voor in IJsland. Het aantal racistische mensen groeit ook met een hoge snelheid.

IJsland is al een hele lange tijd een homogene samenleving. In 2002 kwam er echter een nieuwe wet, waardoor Europeanen makkelijker naar IJsland kunnen migreren om daar te werken. Veel Oost-Europeanen zijn door deze wetsverandering naar IJsland verhuisd. Hier zijn de racistische IJslanders natuurlijk niet blij mee (TRT World, 2019).

Uit een onderzoek van Guðrún Pétursdóttir (2013) bleek dat de afkomst van een actor een duidelijke rol speelt in het aantal negatieve ervaringen in het dagelijks leven. Iedereen heeft wel eens een negatieve ervaring, maar voor veel niet-IJslanders geldt dat deze ervaringen een consistente rol spelen in hun dagelijks leven. Hierbij gaat het niet alleen over de intentionele incidenten, want zoals Essed (1991) schreef:

“All acts – verbal, nonverbal, and paraverbal – with intended or unintended negative or unfavourable consequences for racially or ethnically dominated groups. It is important to see that intentionality is not a necessary component of racism”

Het probleem ligt bij de mate van verantwoordelijkheid die de racistische IJslanders nemen, want zoals Maria Magnusdóttir van het IJslandse Nationale Front zei passen de buitenlanders zich volgens haar niet aan aan de IJslandse cultuur (*The rise of racism in Iceland, 2019*). Maar de meeste buitenlanders zullen zich juist proberen aan te passen aan de nieuwe cultuur. Er worden, als er over een groep buitenlanders die zich niet willen aanpassen aan de dominante cultuur wordt gepraat, meestal maar een op de tien buitenlanders bedoeld (Nzume, 2017). Zoals Guðrún Pétursdóttir (2013) schreef is het belangrijk dat individuen die deel uitmaken van de meerderheid, verantwoordelijkheid nemen voor hun acties in plaats van dat ze zeggen geen slechte bedoelingen te hebben met de actie. Hierbij wordt ook vaak het argument gebruikt dat het waarschijnlijk gewoon een miscommunicatie was. Maar dan is het apart dat de mensen van kleur dat dagelijks meemaken en dagelijks dezelfde opmerkingen naar hun hoofd krijgen (Nzume, 2017).

Zelfs in de politiek komt regelmatig racisme voor. De minister van infrastructuur heeft bijvoorbeeld racistische opmerkingen gemaakt naar het hoofd van de IJslandse boeren associatie, een vrouw met een donkere huidskleur. Hij zou niet met haar op de foto willen vanwege haar huidskleur (The Reykjavik Grapevine, 2022). Dit is een duidelijk voorbeeld van het voortbestaan van racisme in IJsland. Ook binnen de politiek dus. Zouden de meningen van politici dan overeenkomen met de burgers?

Wij denken van wel. De IJslandse politiek kan namelijk, als ze het echt zouden willen, iets doen aan de politieke instituties. Ze hebben er namelijk, binnen 20 jaar, voor gezorgd dat het aantal jongeren dat drugs gebruikte drastisch is verminderd (Heath, 2021). Als ze zo'n zelfde beleid zouden doorvoeren tegen racisme is het dus mogelijk dat ze door samenwerking de samenleving kunnen ordenen en systematiseren, zodat de werkelijkheid voorspelbaar wordt. Dan rationaliseren ze de samenleving dus (Schra et al., 2017). Zo komt er misschien meer

sociale cohesie tussen de verschillende culturen. Het probleem ligt dus waarschijnlijk bij de lage verantwoordelijkheid die de politiek neemt voor deze racistische opmerkingen.

De conservatieve IJslanders willen hun eigen cultuur voor zichzelf houden en hierbij geen andere culturen toestaan. De nieuwe culturen zouden zich maar moeten aanpassen aan de IJslandse cultuur. Conservatieven zien de overheid als oplossing, ze zijn dus gehoorzaam aan de overheid. Dit betekent dat de overheid waarschijnlijk dezelfde standpunten heeft als de rest van het land. Wat je natuurlijk wel kan verwachten in een democratie. De IJslandse overheid is hierdoor dus representatief voor de IJslandse samenleving.

Doordat IJsland altijd al een homogene samenleving is geweest, lijkt het alsof de ongelijkheid die wordt getoond naar etnische minderheden normaal is geworden in de samenleving. Met deze theorie kun je dit probleem koppelen aan het sociaal-constructivisme paradigma als visie op politieke socialisatie. Het ontwikkelingsproces is een manier waarop een individu een eigen identiteit en realiteit kan vormen. Deze identiteit wordt ook door anderen in de samenleving aan de individuen overgegeven. Via het functionalisme paradigma, waarin de samenleving een stempel op de individuen in die samenleving kan drukken, kun je een groepsidentiteit vormen uit dit ontwikkelingsproces. Deze groepsidentiteit zorgt ervoor dat mensen elkaar nodig hebben in de samenleving en op elkaar kunnen rekenen. Dat versterkt de sociale cohesie, met andere woorden het gevoel een groep te zijn. De verschillen tussen autochtone en niet-autochtone mensen kunnen doorwerken in ongelijkheid van machtsverhoudingen. De overheid krijgt dus minder gezag, ofwel legitieme macht, van de niet-autochtone IJslanders, omdat deze mensen ondervertegenwoordigd worden binnen het politieke systeem. Dat valt dan weer te koppelen aan het conflict paradigma, omdat conflicten volgens Bourdieu ontstaan door de plaats in de sociale ruimte waarin een actor zich bevindt (Weininger, 2002). De niet-autochtone IJslanders staan laag op de maatschappelijke ladder binnen de genoemde sociale ruimte en ze komen door ondervertegenwoordiging in de politiek ook niet hoger op deze ladder. Zo kun je dus drie van de vier paradigma's aan één probleem koppelen.

Seksisme

Eerst beschouwen we de geschiedenis van gendergelijkheid in de IJslandse politiek. Van het begin tot in het midden van de 20e eeuw vonden er veel veranderingen plaats in IJsland. In 1904 werd de macht van de koninklijke familie verminderd en in 1944 was IJsland al een geheel onafhankelijke staat. Rond deze tijd werd ook de suffragette beweging steeds populairder. Het parlement was vóór de beweging, maar de meeste wetten werden voorheen afgewezen door de conservatieve koninklijke familie. Alhoewel IJsland, in 1850, het eerste land ter wereld was waarin vrouwen gelijk erfrecht ontvingen als mannen en in 1881 konden vrouwen al mee stemmen bij lokale verkiezingen. In 1902 mochten vrouwen ook deelnemen in verkiezingen voor volksvertegenwoordigers. Op 15 juni 1915, mochten vrouwen boven de 40 ook stemmen bij de nationale verkiezingen. In 1917 hadden vrouwen evenveel recht over hun kinderen als mannen en in 1920 mocht, eindelijk, elke volwassen vrouw mee stemmen bij verkiezingen. (Chapman, 2017)

Het gaat in politiek opzicht in 2022 goed met IJsland qua gendergelijkheid. Bij de verkiezingen van IJsland in 2021 leek het even alsof IJsland een vrouwelijke meerderheid in het parlement zou gaan krijgen. Echter na het hertellen van de stemmen bleek dat het parlement voor 47,6% uit vrouwen zou gaan bestaan. Dat is het op een na grootste aantal vrouwen in een parlement in heel Europa, met Zweden op nummer 1. Vrouwen worden dus goed vertegenwoordigd in de IJslandse politiek, wat betekent dat het parlement in het geval van gender erg representatief is. (NOS, 2021)(AD, 2021)

IJsland was het eerste land ter wereld met een vrouwelijk democratisch verkozen staatshoofd. De representatie is daar dus goed. Er is op deze vrouw gestemd, dit laat zien dat het volk het eens is met haar standpunten en dat ze goed staat voor wat het volk wilt. In IJsland is er een vrouwenquotum voor bedrijven. Grote bedrijven moeten namelijk minimaal 40% vrouwen aan boord hebben bij Raden van Bestuur en als commissarissen. Hoewel er geen vrouwenquotum aanwezig is voor de politiek, hanteren veel partijen deze zelf vrijwillig.

In het jaarlijks gender gap report kwam IJsland op nummer 1 van de hele wereld, met verbetering ten opzichte van het rapport van het jaar ervoor. De reden voor het hoge resultaat van IJsland zijn de sterke scores op alle vier de vlakken waarop het gender gap report zich op richt. Vooral een hoge score bij 'political empowerment' heeft ervoor gezorgd dat ze nummer 1 is. Hoewel IJsland met 'political empowerment' goed heeft gescoord, kan de vrouwelijke participatie op educationele velden wel verbeterd worden volgens het rapport. (Global Gender Gap Report, 2021)

Verder komt de politieke houding van IJsland niet geheel overeen met de culturele opvattingen over vrouwen. De IJslandse overheid wil bijvoorbeeld dat IJslandse ouders samen evenveel betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Terwijl IJslanders zelf de rol van opvoeder bij de moeder leggen (en soms zelfs neerkijken op vrouwen die ervoor kiezen om het anders te doen)(Gíslason & Símonardóttir, 2018). Maar de hoge participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, waarbij ze weinig achterliggen op mannen, geeft aan dat vrouwen cultureel ook respect ontvangen. (Global Gender Gap Report, 2021) Er kan dus geconcludeerd worden dat de gendergelijkheid in IJsland zowel politiek, als cultureel is.

Het is nu heel belangrijk om te noemen dat het IJslandse parlement geheel bestaat uit witte mensen, wat inhoudt dat voornamelijk witte vrouwen profiteren van deze maatregelen.

(Members of Parliament, z.d.)

Vrouwen van kleur worden dus, samen met mannen van kleur, achtergelaten bij dit soort maatregelen. In het volgende hoofdstuk wordt het verband tussen de verschillende minderheden uitgelegd.

Samenhang

Nu is de vraag natuurlijk hoe deze twee soorten van behandeling samenhangen. Waarom worden vrouwen niet anders behandeld dan mannen, maar buitenlanders wel anders dan autochtonen?

Om hier een antwoord op te vinden kunnen we misschien even terugkijken naar het hoofdstuk 'Racisme'. Daar werd al verteld dat de IJslanders lange tijd zonder buitenlanders hebben gewoond. Toen ze uiteindelijk wel mensen van kleur ontmoetten wisten ze niet zo goed wat ze moesten doen. Aan de andere kant in dit onderzoek staan vrouwen. Deze zijn altijd al deel geweest van de IJslandse gemeenschap. Dit zou dus een reden kunnen zijn voor het grote verschil in behandeling.

Sociale cohesie bekeken vanuit het functionalisme paradigma kan ook een verklaring vormen voor de drastisch verschillende manieren waarop witte vrouwen en etnische minderheden worden behandeld in IJsland. Leden van de dominante cultuur, witte IJslanders, hebben een stevige sociale cohesie met elkaar. Dit geldt voor zowel mannelijke, als vrouwelijke leden van deze cultuur. En buitenstaanders, etnische minderheden, kunnen zich niet zomaar assimileren of integreren, omdat hun uiterlijk het grootste verschil vormt en deze niet zomaar veranderd kan worden.

De sociale cohesie in IJsland functioneert niet op zijn best, want er vindt geen goede integratie plaats. Buitenstaanders die etnisch verschillen van de in-groep in IJsland, worden niet toegelaten en zullen zo de IJslandse normen en waarden niet als eigen beschouwen.

Maar witte IJslandse vrouwen behoren wel tot deze in-groep, een in-groep die het al als vanzelfsprekend beschouwt dat iedereen daarin gelijk is. Etnische minderheden, man of vrouw, behoren niet tot deze groep en lopen een achterstand op in kansen en behandeling.

Conclusie

In dit onderzoek zijn we erachter gekomen dat vooral de geschiedenis van IJslanders als volk en de ontwikkeling van de cultuur grote rollen spelen in het verschil in behandeling. Dat witte vrouwen als bijna geheel gelijk worden gezien, terwijl etnische minderheden als buitenstaanders worden beschouwd.

Qua geschiedenis is IJsland er altijd vroeg bij geweest met vrouwenrechten en het verbeteren van gendergelijkheid, terwijl er bijna geen etnische minderheden aanwezig waren in het land, voor wiens rechten dus ook niet werd gevochten. Vrouwen zijn altijd al onderdeel geweest van IJsland als grote groep en etnische minderheden, simpelweg, niet. Zoals onder het kopje 'Racisme' al werd genoemd is IJsland al eeuwenlang zo homogeen geweest, dat zwarte mensen blauw werden genoemd, toen IJslanders met deze mensen in aanraking kwamen. Pas in 2002 zijn er op grotere schaal immigranten IJsland binnengekomen.

Ook de hechte cultuur en de daaraan verbonden sterke sociale cohesie die al eeuwen bestaat tussen witte IJslanders maakt het moeilijk voor anderen om toe te treden tot de cultuur. Het toenemende contact met immigranten heeft zeker te maken met de voorheen genoemde toename aan racistische IJslanders. Deze IJslanders hebben geleerd dat vrouwen niet tellen als minderheden en, altijd al, bij de groep horen. Maar etnische minderheden worden wel gezien als minderheden, omdat witte IJslanders door hun opvoeding en socialisatie op deze manier hebben leren denken.

Vanuit het functionalisme paradigma bekeken functioneert de sociale cohesie in IJsland ondermaats, omdat de dominante cultuur zó ontoegankelijk is voor nieuwkomelingen dat integratie en assimilatie vrijwel onmogelijk is.

Dus de lange homogene geschiedenis en de sterke, maar slecht functionerende sociale cohesie van IJsland, zorgen ervoor dat witte IJslandse vrouwen kunnen profiteren van het feit dat ze tot de IJslandse identiteit en cultuur behoren. Terwijl etnische minderheden hier bijna niet tot kunnen behoren en, bij het toch proberen toe te treden, door steeds meer IJslanders worden verstoten. De politiek beschermt vrouwenrechten heel goed, maar doet niks voor etnische minderheden. Dit geeft aan dat de overheid inderdaad hevig wordt beïnvloed door cultuur. Het probleem van het IJslandse politieke systeem wordt dus veroorzaakt door de mensen die het land vertegenwoordigen, de witte IJslanders.

Bibliografie

- AD (2021). *Vrouwelijke politici halen net geen meerderheid in IJsland*. AD.
<https://www.ad.nl/buitenland/vrouwelijke-politici-halen-net-geen-meerderheid-in-ijsland~aa7f217c>
- Chapman M. (2017). *Gender Equality in Iceland*. Guide to Iceland.
<https://guidetoiceland.is/history-culture/gender-equality-in-iceland#womens-suffrage-in-icelandn>
- Essed, P. (1991). *Understanding Everyday Racism: An Interdisciplinary Theory*. Londen: Sage.
- Fontaine, A. S. (2021). *Iceland's Political Parties: Who Are These People?* The Reykjavik Grapevine.
<https://grapevine.is/news/2021/02/23/icelands-political-parties-who-are-these-people/>
- Global Gender Gap Report* (2021). World Economic Forum.
https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf
- Gíslason, I., & Símonardóttir, S. (2018). *Mothering and Gender Equality in Iceland: Irreconcilable Opposites?*, 17(3), p. 457-466. Cambridge: Social Policy and Society.
- Heath, D. (2021). *Upstream*, p. 91-93. Londen: Random House.
- How is Iceland governed?* (z.d.). Government.is.
<https://www.government.is/topics/governance-and-national-symbols/how-is-iceland-governed/>
- NOS (2021). *IJsland heeft toch geen Europese primeur met meerderheid vrouwen in parlement*. NOS.
<https://nos.nl/artikel/2399351-ijsland-heeft-toch-geen-europese-primeur-met-meerderheid-vrouwen-in-parlement>
- Johnson, J. E. (2018). *The Gender of Informal Politics: Russia, Iceland and Twenty-First Century Male Dominance*. Palgrave Macmillan.
<https://books.google.nl/books?hl=en&lr=&id=-181DwAAQBAJ>
- Members of Parliament* (z.d.). Althingi.is. <https://www.althingi.is/alttext/cv/en/>
- Nzume, A. (2017). *Hallo witte mensen*, p. 16. Amsterdam: Amsterdam University Press B.V..
- Önnudóttir, E.H., Helgason, A.F., Hardarson, Ó.T., & Thórisdóttir, H. (2021). *Electoral Politics in Crisis after the Great Recession: Change, Fluctuations and Stability in Iceland*, p. 94-111. Londen: Routledge.

Pétursdóttir, G. (2013). *Manifestation of hidden discrimination and everyday prejudice towards immigrants in Iceland*.

https://ici.is/assets/Everyday_discrimination_in_Iceland.pdf

The Reykjavik Grapevine (2022). *RVK Newscast 176: Racist Politicians And Window Weather* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=2hEilfyhzRY>

Schra, E. L., Veldman, M. C., Olgers, A. A. J., & Philippens, H. M. M. G. (2017). *Seneca maatschappijwetenschappen vwo lesboek deel 2: verandering*. Harderwijk: Seneca

TRT World (2019). *The rise of racism in Iceland* [Video]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=cWVbzXgkHDw>

Van Welzenis, B. (2017). *Genoeg over mij*. Gent: Beefcake Publishing.

Weininger, E. B. (2002). *Pierre Bourdieu on social class and symbolic violence. Alternative foundations of class analysis, 4, 83, p. 129.*

The Icelandic Review (2021). *What do Icelanders call Black People?* [Video]. The Icelandic Review. <https://blackpresence.co.uk/what-do-icelanders-call-black-people/>